

Moderne importord i språka i Norden

Titel: Avløserord i Ordsma – sett i forhold til suksesskriterier for avløserord

Forfatter: Anne Helene Aarflot

Kilde: Moderne importord i språka i Norden I.
Med 'bil' i Norden i 100 år. Ordlaging og tilpassing av utalandske ord,
2003, s. 150-152

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/min/issue/archive>

© Novus forlag 2003

Betingelser for bruk af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Avløserord i Ordsmia – sett i forhold til suksesskriterier for avløserord

Anne Helene Aarflot

Oslo

Innledning

I Ordsmia, Norsk språkråds nettbaserte diskusjonsforum for norske avløserord, diskuteres engelske importord og norske avløserord. I dette innlegget vil jeg vise noen eksempler på avløserord som har vært diskutert i Ordsmia høsten 2002, og se dem i forhold til ulike suksesskriterier for vellykkede avløserord.

Våren 2002 fullførte jeg en hovedoppgave om datafaglige importord og avløserord i allmennspråklige tekster, *Data eller computer – eller begge deler*. Der undersøkte jeg blant annet suksesskriterier for gode norske avløserord, med utgangspunkt i Helge Sandøys krav til avløserord slik de er presentert i *Lånte fjører eller bunad? Om importord i norsk* (2000). Det er i forhold til noen av disse suksesskriteriene jeg vil se noen av avløserordene som har vært diskutert i Ordsmia.

Jeg bruker betegnelsen *avløserord* som motsetning til *engelsk importord*. Som avløserord regner jeg både direkte oversettelseslån (ledd for ledd) og semantisk lån.

Eksempler på suksesskriterier

Krav til ordlengde er et av de språklige kravene Helge Sandøy trekker fram i *Lånte fjører eller bunad*. Sandøy mener et nytt avløserord ikke bør være for langt hvis det skal ha en god mulighet til å slå igjennom i norsk. Dette er et argument som med jevne mellomrom også blir trukket fram i ulike diskusjoner i Ordsmia. Det er for eksempel mulig at dette kravet spiller en rolle når importordet *RAM* vanligvis blir foretrukket framfor den foreslåtte norske avløseren *internminne* på dataområdet.

Et annet språklig krav som kan ha betydning for om et nytt avløserord kan få gjennomslag i norsk, gjelder gjennomsiktighet. Et eksempel på en gjennomsiktig betegnelse er avløserordet *nettleaser* som har fått gjennomslag i norsk, sammenliknet med importordet *browser*.

Det siste av Sandøys språklige krav jeg vil gi et eksempel på i dette korte innlegget, gjelder assosiative ord eller nye metaforer. Et eksempel er *-vev* i *verdensveven*. I Ordsmia er det en stadig tilbakevendende debatt om *vev* som avløser for importordet *web*, og ordet har til nå ikke fått noe nevneverdig gjennomslag i norsk. Det er med andre ord ting som kan tyde på at denne nye metaforen ikke blir oppfattet som spesielt god av språkbrukere flest.

Blant de kulturelle kravene Sandøy nevner i *Lånte fjører eller bunad?*, vil jeg trekke fram skepsisen mot ord som enten er dialektale eller avleggs. Da det engelske importordet *kiteboarding* ble diskutert i Ordsmia, var *glenting* et av forslagene til norsk avløser. En

glente er ifølge et av innleggene i debatten en type (utdødd) fugl, samme fugl som på engelsk ble kalt *kite*. Denne koblingen mellom *kite* og *glente* er nok ukjent for de fleste i dag, og derfor er det lite sannsynlig at *glenting* ville bli tatt i bruk om denne typen skisport.

Et annet av kravene Sandøy nevner, er kravet om likhet i form mellom det engelske importordet og det norske avløserordet. Han mener at det for eksempel kan ha betydning at det norske avløserordet begynner på samme bokstav som det engelske ordet, slik det er i tilfellet *poster/plakat*. Dette argumentet blir også trukket fram i flere av diskusjonene i Ordsmia.

I tillegg til de kravene Sandøy trekker fram, har jeg i undersøkelsene i forbindelse med hovedoppgaven blant annet sett på betydningen av ekvivalens mellom det engelske importordet og det norske avløserordet. I Ordsmia blir det med jevne mellomrom diskusjon om den norske betegnelsen på spesialtegnet @. Det er tydelig at mange språkbrukere reagerer på betegnelsen *krøllalfa* her, og etter min oppfatning kan denne motstanden skyldes at *krøllalfa* og engelske *at* har nullekvivalens. På engelsk blir e-postadressen *kari.at.home.no* en setning som gir mening, mens *kari.krøllalfa.hjemme.no* ikke gir mening på tilsvarende måte på norsk.

I arbeidet med norske avløserord har jeg også undersøkt hvilken rolle tidsaspektet spiller. Det er unektelig en stor fordel å komme tidlig på banen med norske forslag, før det engelske importordet har festet seg i miljøet der ordet skal brukes. En del av ordene som diskuteres i Ordsmia, er nye fagtermer innen ulike fagfelt, blant annet dataområdet, men det hender også at nye ord fra allmennspråklige områder blir tatt opp og diskutert. Som eksempel kan jeg nevne diskusjonen av norske betegnelser på matrettene *wraps* og *bagel*. *Wraps* er en ganske ny betegnelse, mens *bagels* har vært på det norske markedet en stund allerede. I debatten ble disse forslagene til avløser for *bagel* nevnt: *ringstykke*, *bygel*, *matbøyle*. Flere av dem som deltok i debatten, gikk imidlertid inn for å beholde betegnelsen *bagel* med norvagisert skrivemåte, *beigel*. Det var denne løsningen Ordsmiereleksjonen også valgte å anbefale. Som avløser for *wrap* ble det foreslått å bruke et av disse: *svøp*, *rulling*, *matpakke* eller *pakkemat*.

Det siste eksemplet på suksesskriterier jeg vil nevne her, gjelder betydningen av lydrim. I Ordsmia har blant annet uttrykket *hit-and-run* vært diskutert, og deltakerne i diskusjonen kom med følgende forslag til avløser: *ram og røm*, *treff og stikk*, *treff og røm*, *støt og stikk*, *slå til og stikk*, *dask og dra*, *deng og dra*, *ut og inn*. Som argument for *ram og røm* som avløser ble det blant annet hevdet at ”ram og røm har samme stemning som *hit-and-run*”. Undersøkelsene mine viste at lydrim ikke nødvendigvis gir noen automatisk suksess for et norsk avløserord. Andre kriterier spiller nok en større rolle.

Oppsummering

Ifølge undersøkelsene mine var det to kriterier som hadde størst betydning for om et nytt norsk avløserord skulle få gjennomslag i norsk. Norske avløserord som hadde likhet i form og innhold med det engelske importordet, for eksempel *skjerm*, *mus* osv., glir lett inn i språket. I tillegg viste det seg at gjennomsiktighet hadde stor betydning med tanke på hvilke nye avløserord som får gjennomslag. En gjennomsiktig betegnelse blir lettere tatt i bruk på norsk enn oppfinnsomme nye metaforer. Kriteriene som ifølge undersøkelsene hadde minst betydning, var lydlig likhet/lydrim.

Referanser

Sandøy, Helge. 2000. *Lånte fjører eller bunad? Om importord i norsk*. Oslo.

Aarfлот, Anne Helene. 2002. *Data eller computer – eller begge deler? Datafaglige importord og avløserord i allmennspråklige tekster 1987-2001*. Hovedoppgave, Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap, UiO.